

Hirünk ténye és lehetőségei

Az országos honismereti akadémia tapasztalatai

A salgótarjáni 211. számú ipari szakmunkásképző intézet modern, 'mpozáns épülete rövid fennállása alatt aligha adott jelentősebb kulturális rendezvénynek helyet, mint a július 9-14-e között lebonyolított VII. országos honismereti akadémia. A helyszín megválasztása két szempontból különösen fontos. A Hazafias Népfront Országos Tanácsa és a Népművelési Intézet, vagyis az országos rendezőszervek válassza az évről évre esett Salgótarjánra, mert az idén ünnepeltük a magyarországi Tanácsköztársaság kikiáltásának 60. évfordulóját, s a magyar munkásmozgalom történetének e jelentős eseményéről méltóképpen kívántak megemlékezni az akadémian.

A programok tehát kitűnően egészítették ki egymást és szolgálták a célt: a megye történelmi, irodalmi, néprajzi, múzeumi hagyományainak megismerését, az egymást termékenyítő véleménycserét.

Egyoldalú lenne azonban a „beszámoló”, ha csak a számkira kedvező megnyilatkozásokat rögzítenénk. Voltak ugyanis — és ez természetesen tekinthető — bizonyos bíráló, de jószándékú megjegyzések. Valóban hiányzott az eseményekről a megye történetét feldolgozó jelentős része megyénk honismereti mozgalmát is meglehetősen kevesen képviselték. A múzeumokban több figyelmet fordíthatunk volna a tárlatvezetésre. A balassagyarmati Palóc Múzeum kivételével mindenütt a szakmailag képzetlen gondnokok feladata volt a vendégek fogadása. Vendégeink joggal kifogásolták a szakemberek távolmaradását.

Magam kevésbé tartom ezt meglepőnek, mivel a „szakmabeliek” részéről megnyilvánuló érdeklődés pontosan kifejezi a megyénkben folyó honismereti tevékenység mai helyzetét, színvonalát. Nem csupán a mi érdemünk, hogy nálunk rendezték meg az országos akadémiát. A honismereti mozgalom ugyanis az utóbbi években egy helyben topog. Nincs a szakkörökről pontos kimutatás, régesrég megszűnt az aktivisták szervezett és rendszeres tájékoztatása, akadozik a Honismereti Híradó kiadása, hiányzik a mozgalom „katalizátorai” a mozgalom lelkes, ízig-veéig elkötelezett, vonzó szemlései. Vendégeink erről aligha értesültek, nekünk azonban szükséges szembenéznünk ezekkel a nem éppen hízelgő tényekkel, hiszen a hatvanas évek második felében mozgalomunk országosan az élen járt. Ideje lenne régi hírnök lelkésültebb, tervszerűbb munkával visszazervezni.

Az országos honismereti akadémia, mely kétségtelen a mozgalom és a magunk hasznára szolgált, az önvizsgálatnak, erre a szükségeséig is figyelmeztetett. Remélhetőleg hatásosan. Mert lehetőségeink szinte határtalanok, csak a legfőbb: a honismeretért felelős szervek, intézmények példás összefogása hiányzik a kiaknázásához.

Sulyok László

Az akadémia utolsó napján — szokás szerint — szabad fórumon nyilvánítható véleményeket az aktivisták akadémiai tapasztalatairól. Ezen a szerfelett demokratikus, őszinte, nyílt légkörű plénumon a felszólalók egyöntetűen elismerésüket fejezték ki az akadémia megyei szervezőinek, s úgy értékelték, hogy a salgótarjáni éppen munkásmozgalmi specialitásával újszerűnek tekinthető az akadémiai történeti vonatkozásban. Az esetleg kételkedők előtt is bebizonyította, hogy a honismeret fogalmába nemcsak a folklór, a falukronika, az életmód, az irodalmi múlt vizsgálata tartozik, hanem szervesen beleilleszkedik a munkásmozgalom is, mint a történelmi folyamatok része. A Salgótarjánban rendezett akadémia további sajátosságát jelentette a palóckutatásról szóló tájékoztatás. A palócok ugyan nemcsak Nógrádban élnek, mégis a közfelfogásról hallva, elsősorban Nógrádra és Salgótarjánra asszociál. A palóc etnikum csoportjai megtalálhatók Hevesben, Borsodban, Szolnok és Pest megye egyes részein, Dél-Szlovákiában, legtipikusabb azonban valóban Nógrád megyében. A palócok eredetéről ezért is indokolt volt szólni.

A honismereti akadémia hallgatói örültek a vendégszeretetnek, a gondolatbrazét, számos új ismeretet nyújtó előadásoknak, a sokszínű szabadidős-programoknak. A helyi szervezők ugyanis — élükön a Hazafias Népfront megyei bizottsága keretében működő honismereti munkabizottságnak — szívükön viselték az országos rendezvény sikerét. A résztvevőket elvitte a megyében lakók munkájával megismerkedhessenek, amatőr művészi bemutatókat szerveztek, hogy képet alkothassanak a palóc nép tehetségéről.

A honismereti akadémia hallgatói örültek a vendégszeretetnek, a gondolatbrazét, számos új ismeretet nyújtó előadásoknak, a sokszínű szabadidős-programoknak. A helyi szervezők ugyanis — élükön a Hazafias Népfront megyei bizottsága keretében működő honismereti munkabizottságnak — szívükön viselték az országos rendezvény sikerét. A résztvevőket elvitte a megyében lakók munkájával megismerkedhessenek, amatőr művészi bemutatókat szerveztek, hogy képet alkothassanak a palóc nép tehetségéről.

Csohány Kálmán rajza

Idős emberek otthona Patakon

Segítségre várva...

Ha azt mondom: fekete kendő, barázdált arc, megtört tekintet, talpig sötét ruha, bizonyára mindenki egy idős néni képzel maga elé. Ha azt kérem-kérem, hol lehet együtt látni több idős embert, a válasz egészen biztosan ez lenne: a templomban és a temetőben. Pedig, van egy harmadik, legalább ennyire jellemző hely is: az öregek napközi otthona, amelynek nevét, szívem szerint idős emberek otthona változtatnám, bár a köztudat már az előbbi rögzítette magának.

Ha rögzítette. Mert, az alábbi riportból remélhetően kiderül, még nem mindennél figyeltek föl, erre a kétségkívül jelentős intézményre.

A dejtári tanács nagyszemű ötletének bizonyult a pataki otthon létrehozása, amely az elmúlt év júniusával nyitotta meg az ajtót a magányosan élő, társaságra vágyó, gondozást igénylő idős emberek előtt. Azóta negyven embernek jelent ez az otthon némi örömet, jókedvet, törődést és hasznos időtöltést.

— Egy régi iskolából alakították ki a helyiségeket — mondja Grécy Ferencné otthonvezető. — Az otthon társalgóból, ebédlőből, valamint konyhából, betegszobából és a mellékhelyiségekből áll. Kétszázhetvenezer forint költségvetéssel dolgozunk, négyfős személyzettel. Reggel héttől jönnek a néni, bácsik és délután ötig maradnak. Mit csinálnak addig? Beszélgetnek, tévéznek, rádióznak, kötnék, vagy éppen amihez kedvük van.

Megakadt a szemem egy igen-igen ócska rádión.

— Felszerelés?

— Ezt a használt rádiót kaptuk, egy másikat az iskola adott kölcsön. Nincsenek viszont alapvető berendezési tárgyait: centrifuga, porszívó, vagy egy lemezjátszó, amiről kedyük szerint hallhatnák a műso-

rokat az idős emberek. Egyedül a tanács segítségét kapjuk...
Még egynéhány dolgot föl-sorolt a vezető nő, s bizony a jelenlegi körülményeken lehetne javítani. Meglepő, hogy egyetlen brigád, kollektíva, munkahelyi közösség sem patronálja ezt az otthon, holott a vezetők, a közelemben már többször is próbálkoztak.

Jóllehet, a megyeszékhelytől messze esik, ám Balassagyarmat gyáregységei, üzemei, avagy a környező szövetkezetek kollektívái vehetnek a „fáradságot”, s biztosan szívesen is tennék ezt, eddigi munkájukból ítélve.

A társalgóhelyiség valóban tágas, világos és barátságos. Éppen az ebéd utáni szieszta-ra érkezünk, belépésünk némi meglepetést okozott, kedvesen hívtak ide is, oda is, végül a Szabó Ferencné, Adamek Andrásné, Bacsa Jánosné, Barna Boldizsárné, Imre Józsefné és Nagy Gyuláné alkotta csoporthoz társultunk.

Egy kártyapartit szakítottunk félbe, így a „víg a heves” paklija (közismertebb nevén zsrfőzés) néhány percre félre került, s arról beszélgettünk, miért jöttek az otthonba.

— Nagyon egyedül érzem magam otthon.
— Magányos vagyok.
— Nem lenne, ki törődne velem.

Efféle válaszokat adtak, majd mindenki elragadóan dicsérte az otthonot. Kicsit túlozva is, hiszen a családi, a gyermeki szeretetet az otthon, a legideálisabb is, csupán részben pótolhatja.

— Mégis, mivel szeretnék idejüket eltölteni, a meglévő lehetőségeken túl?

— Ha elvinnének kirándulni, mindegy akárhova...
— Ha felnőttek és a gyermekek gyakrabban jönnének közelembe...
— Mást nem is említettek. Aztán elmesélték ifjúkori életük néhány epizódját, ami-

kor látástól vakulásig a földeken dolgoztak „ingyenér”, s ez volt az enéjük:

„Húzd le tücsök a napot Szabadid ki a rabot Rabot a rabságból Minket a napszámból” Nagy Gyuláné még arra is vállalkozott, hogy egy régi, szép nótát énekeljen a falu hajdani életéről.

— O — O —

Két évvel ezelőtti interjú akadt a kezembe, dr. Drietszky Jenő gerontológus mondotta a többi között: „Az idős embernek — ha természetesen a korábnál kisebb mértékben is — változatlanul tevékeny életet kell élnie, s ennek, ha egyébként egészséges, sem szervi, sem lelki akadályja nincs... Hogy ennek milyen formáját választja a korosodó ember, az szokásaitól, neveltetésétől, személységétől, egyéni vágyaitól és természetesen objektív lehetőségeitől függ”.

A pataki „korosodóknál” főként ez utóbbi dolog játszhat szerepet. S hogy ez fő-epizód, vagy jelentéktelen „szerep” lesz, az a közeljövőben kiderül.

T. L.

Új múzeumok

Lengyelország 400 állami múzeumában 6000 kiállítási terem kínál sok látnivalót az érdeklődőknek. A statisztikák tanúsága szerint 1978-ban mintegy 21 millió látogató járt a kiállításokon.

Az elmúlt években tovább szaporodott az országban a múzeumok száma. Az alapítók között megtalálhatók a társadalmi szervezetek, kulturális társaságok, iskolák, oktatási intézmények, vagy akár magánszemélyek, veteránok is. Ez évben nyílt meg Ljasza Janrovszki-

ban a partizánhősök múzeuma, amelynek munkatársai közül sokan a hitleri fasizmus elleni küzdelem veteránjai.

A lengyel felszabadító mozgalom múzeumát a helyreállított Ujedszki-kastélyban nyitják meg ebben az évben. Természetesen a közvélemény érdeklődésének középpontjában a varsói királyi palota múzeumának helyreállítása áll, hiszen mindenki szívesen gyönyörködne az ott kiállításra kerülő történelmi kincsekben.

A fővárosban és vidéken az évenként megrendezett kiállítások száma mintegy három-ezer. A kiállítások magas számából mintha az derülne ki, hogy a kiállítási lehetőségek jók. A kiállítóhelyiségek milyensége ugyanakkor nagy gondja kulturális-művészeti életünknek, a sok esetben összezúzott bemutatók nem alkalmasak a szűkösebb lehetőségek korrigálására.

A kiállítások fejtőgyeleti jogkőre az 1974-es művelődéspolitikai határozat alapján a megyei tanácsok művelődési osztályaihoz, illetve a fővárosi tanács művelődési osztályához került. A képzőművészeti lektorátus számára a központi szűrés, a kiállítások központi engedélyeztetése olyan megterhelést je-

lentett, amely akadályozta a kiállítások szervezésének optimális menetét. A rendelkezés értelmében a helyi viszonyok alaposabb ismeretével nagyobb önállósághoz jutottak a megyei tanácsok, közvetlenebbül szervezhetik meg a megye kulturális életét. A tanácsok illetékesiből és a képzőművészeti szövetség megyei területi szervezetének művésztagjaiból áll össze az a szűribizottság, amely a kiállítások színvonalát garantálja. Az alkotók közvetlenebb beleszólása valósulhat meg ily módon a megye kulturális életébe. A megyék gondoskodnak a kiállítások anyagi támogatásáról, a bemutatóhelyiségek fenntartásáról. Legnagyobb gond a mai követelményeknek meg nem felelő kiállítóhelyiségek fenntartása. Ezért tüzték ki például a fővárosban is azt a célt, hogy szelektálni kell és az érdektelen, nem látogatót kiállítóhelyeket meg kell szüntetni, vagy bővítésükről, korszerűsítésükről kell gondoskodni. Törekedni kell új lehetőségek felkutatására, új ötletek megvalósítására. Ilyen lehetőség például a kiállításra alkalmas műemlékjellegű épületek galériává történő átalakítása, szoborparkok létrehozása. Ennek egyik példája Budapesten a Vas utcai szoborpark, illetve Óbudán a Zichy-kastély emeleti galériája.

Országosan is jelentős kezdeményezéseket láthatunk a kiállítási lehetőségek szélesítésére. A megyei tárlatok, a nagy sikerű vidéki biennálék (például a szombathelyi textil-, a békéscsabai plakáttbiennálé), vagy a megyei alkotótelepek is ezt igazolják. A kiállításpolitikai struktúra megváltozása kedvezően hat a vidéken szervezett országos és nemzetközi jelentőségű kiállítások megszervezésére is. A közönség szélesebb rétegeinek bevonására jó példa az a kezdeményezés, amelyet Tatabányán kíséreltek meg. Egy lakótelep modern házai közé vitték a kiállítást, az üres kongó földszinti csarnokot kiállítások varázsolják élettel telivé. Gyakorlatilag nagyon sok formája létezik a bemutatók és a közönség egymásra találásának: üzemek, klubok, könyvtárak, kórházak, művelődési házak, olykor még a pincehelyiségek is — mind kiállítási lehetőségek.

A tapasztalat az, hogy kiállításaink vannak jók és rosszok, hasznosak és haszontalanok is, de művelődéspolitikailag átfogott kiállításpolitikánk sajnos nehezen bontakozik ki. Reméljük, hogy a kiállítások ügye a jelenlegi anyagi támogatási rendszer hatására kedvezőbb helyzetbe kerül, amelyet a látogatók a helyiségek és a bemutatók színvonalán maguk is tapasztalni fognak.

P. Mach Iona